

Αυτός είναι ο λόγος που Καθολικοί και Ορθόδοξοι δεν γιορτάζουν μαζί το Πάσχα

Φέτος το Πάσχα των Ορθοδόξων γιορτάστηκε την περασμένη Κυριακή 12 Απριλίου, ενώ των Καθολικών γιορτάστηκε την μια εβδομάδα πριν, την Κυριακή 5 Απριλίου. Ήταν μια ακόμη χρονιά που τα δύο Πάσχα, όπως είναι και το πιο συνηθισμένο, δεν συνέπεσαν. Πέρυσι, είχαν συμπίψει, ενώ αυτό θα ξανασυμβεί το 2017. Για ποιον λόγο, όμως, η ημερομηνία του Πάσχα μετακινείται μέσα στον χρόνο και ποια είναι η σχέση ανάμεσα στους αστρονομικούς υπολογισμούς και στον καθορισμό της ημερομηνίας του, από τις χριστιανικές εκκλησίες; Όλα ξεκίνησαν από τους Εβραίους, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν το σεληνιακό ημερολόγιο που βασιζόταν στον κύκλο της Σελήνης. Γιόρταζαν το Πάσχα -από την εβραϊκή λέξη «πεσάχ» που σημαίνει «διέλευση» (της Ερυθράς Θάλασσας)- την 14η του μήνα Νισάν, η οποία ήταν η μέρα της πρώτης εαρινής πανσέληνου, που συμβαίνει κατά την εαρινή ισημερία ή αμέσως μετά από αυτήν. Η εαρινή ισημερία συνδέθηκε με τον εορτασμό του Χριστιανικού Πάσχα από τα πρώτα κιόλας χρόνια μετά την Ανάσταση του Χριστού. Αυτό συνέβη, επειδή ο Χριστός αναστήθηκε την πρώτη ημέρα μετά το Εβραϊκό Πάσχα, που έπεσε εκείνο το χρόνο Σάββατο (το οποίο άρχιζε τότε -όπως και οι υπόλοιπες ημέρες- στις 6 το απόγευμα της Παρασκευής).

Αρχικά, οι διάφορες χριστιανικές τοπικές εκκλησίες γιόρταζαν το Πάσχα σε διαφορετικές ημερομηνίες. Οι ιουδαϊζουσες εκκλησίες κυρίως της Μικράς Ασίας το γιόρταζαν κατά την ημέρα του θανάτου του Χριστού την 15η του εβραϊκού μήνα Νισάν (σε όποια ημέρα της εβδομάδας έπεφτε), ενώ οι εθνικές εκκλησίες προτιμούσαν την πρώτη Κυριακή -ως αναστάσιμη ημέρα- μετά τη πρώτη εαρινή πανσέληνο.

Λόγω αυτών των διαφωνιών, η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος στη Νίκαια, υπό τον Μεγάλο Κωνσταντίνο το 325 μ.Χ., αποφάσισε ότι το Πάσχα θα εορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά την πρώτη πανσέληνο της άνοιξης και, αν η πανσέληνος συμβεί Κυριακή, τότε την αμέσως επόμενη Κυριακή. Με αυτό τον τρόπο, αφενός το χριστιανικό Πάσχα δεν θα συνέπιπτε ποτέ με το εβραϊκό, αφετέρου ο εορτασμός του χριστιανικού Πάσχα συνδέθηκε με ένα αστρονομικό φαινόμενο, την εαρινή ισημερία και την πρώτη πανσέληνο της άνοιξης (την «Πασχαλινή πανσέληνο»). Συνεπώς, για να υπολογιστεί η ημερομηνία του Πάσχα ενός έτους, αρκούσε να βρεθεί αρχικά η ημερομηνία της πρώτης εαρινής πανσέληνου και, στη συνέχεια, η πρώτη Κυριακή μετά από αυτή την πανσέληνο. Η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος ανέθεσε στον Πατριάρχη Αλεξανδρείας να γνωστοποιεί κάθε χρόνο στις άλλες εκκλησίες την ημέρα του Πάσχα, αφού προηγουμένως είχε υπολογιστεί η ημερομηνία της πρώτης εαρινής πανσέληνου, με τη βοήθεια των αστρονόμων της Αλεξανδρείας.

Το ημερολόγιο που ίσχυε την εποχή της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου, ήταν το Ιουλιανό που είχε θεσπίσει ο Ιούλιος Καίσαρας το 45 π.Χ., με τη βοήθεια του αλεξανδρινού αστρονόμου Σωσιγένη. Ο τελευταίος, βασιζόμενος στους υπολογισμούς του Ιππάρχου (ο οποίος πριν έναν αιώνα με αξιοθαύμαστη ακρίβεια είχε υπολογίσει πως το ηλιακό έτος έχει διάρκεια 365,242 ημερών), θέσπισε ένα ημερολόγιο, του οποίου τα έτη είχαν 365 ημέρες, ενώ σε κάθε τέταρτο έτος (το λεγόμενο «δίσεκτο») πρόσθετε μία ακόμα ημέρα.

Όμως, σύμφωνα με τον Διονύση Σιμόπουλο, επίτιμο διευθυντή του Πλανηταρίου του Ιδρύματος Ευγενίδου, το Ιουλιανό Ημερολόγιο είχε μια μικρή απόκλιση, καθώς η διάρκεια του ηλιακού έτους στην πραγματικότητα είναι 365,242199 ημέρες. Έτσι, το έτος του Σωσιγένη είναι μεγαλύτερο του πραγματικού κατά 11 λεπτά και 13 δευτερόλεπτα.

Ανά τετραετία το μικρό αυτό σφάλμα φθάνει περίπου τα 45 λεπτά, ενώ κάθε 129 χρόνια φθάνει την μία ημέρα, με αποτέλεσμα να μετακινείται συνεχώς νωρίτερα η εαρινή ισημερία. Το λάθος συσσωρευόταν και έτσι ενώ η εαρινή ισημερία την εποχή του Χριστού συνέβη στις 23 Μαρτίου, το 1582 μ.Χ. είχε φτάσει να συμβαίνει στις 11 Μαρτίου.

Εκείνο το έτος, ο πάπας Γρηγόριος ΙΓ' ανέθεσε στους αστρονόμους Χριστόφορο Κλάβιους και Λουίτζι Λίλιο να προωθήσουν μία ημερολογιακή μεταρρύθμιση. Η 5η Οκτωβρίου 1582 μετονομάστηκε 15η Οκτωβρίου, προκειμένου να διορθωθεί το λάθος των δέκα ημερών, που είχαν συσσωρευθεί τους προηγούμενους 11 αιώνες, έτσι ώστε η εαρινή ισημερία να επιστρέψει στην 21η Μαρτίου, όπως είχε συμβεί κατά την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο.

Το Νέο ή Γρηγοριανό Ημερολόγιο υιοθετήθηκε από τα καθολικά κράτη της Ευρώπης μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια, ενώ τα προτεσταντικά καθυστέρησαν πολύ περισσότερο. Η αντίδραση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στο Γρηγοριανό Ημερολόγιο ήταν ακόμη πιο μεγάλη, με συνέπεια το Ιουλιανό Ημερολόγιο να παραμείνει σε ισχύ σε όλα τα Ορθόδοξα κράτη έως τον 20ο αιώνα.

Στην Ελλάδα το Ιουλιανό Ημερολόγιο αντικαταστάθηκε από το Γρηγοριανό, αρχής γενομένης στις 16 Φεβρουαρίου 1923, η οποία μετονομάστηκε σε 1η Μαρτίου. Αφαιρέθηκαν δηλαδή 13 ημέρες από το 1923, γιατί στις δέκα ημέρες λάθους Γρηγοριανού και Ιουλιανού μεταξύ 325 μ.Χ. και 1582 είχαν προστεθεί άλλες τρεις ημέρες, στη διάρκεια των περίπου τρεισήμισι αιώνων που είχαν περάσει από την εισαγωγή του Γρηγοριανού Ημερολογίου στη Δύση.

Αρχικά η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία -αντίθετα από το ελληνικό κράτος- διατήρησε το Ιουλιανό Ημερολόγιο, αλλά το 1924 αποδέχτηκε το εκκλησιαστικό ημερολόγιο να ταυτισθεί με το πολιτικό και να ισχύσει για τις ακίνητες εορτές. Δεν έκανε όμως κάτι ανάλογο για το Πασχάλιο Ημερολόγιο και για τις κινητές εορτές, που εξακολουθούν να υπολογίζονται με βάση το Ιουλιανό ή Παλαιό Ημερολόγιο.

Όμως, η διαφορά του εορτασμού του Πάσχα ανάμεσα σε Ορθόδοξους και Καθολικούς δεν βασίζεται μόνο στο λάθος του Ιουλιανού Ημερολογίου, αλλά και στο σφάλμα του λεγόμενου «Μετωνικού Κύκλου» του 5ου αιώνα π.Χ., τον οποίο χρησιμοποιούσαν οι χριστιανοί αλεξανδρινοί αστρονόμοι και με βάση τον οποίο η Ορθόδοξη Εκκλησία εξακολουθεί να υπολογίζει τις ημερομηνίες των μελλοντικών εαρινών πανσέλινων.

Στις 13 ημέρες της λανθασμένης Ιουλιανής εαρινής ιση-

μερίας, πρέπει να προστεθεί και το λάθος του 19ετούς Μετωνικού κύκλου, το οποίο ανέρχεται, από το 325 μ.Χ. έως σήμερα, σε τέσσερις έως πέντε περίπου ημέρες, με συνέπεια η Μετώνεια (ή Ιουλιανή) πανσέληνος να υπολογίζεται τέσσερις έως πέντε ημέρες αργότερα από την πραγματική.

Η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία εξακολουθεί να χρησιμοποιεί το παλαιό Ιουλιανό Ημερολόγιο και τον κύκλο του Μέτωνος για τον προσδιορισμό της ημερομηνίας του Πάσχα. Έτσι, συχνά το ορθόδοξο Πάσχα εορτάζεται όχι την πρώτη Κυριακή μετά την πανσέληνο, αλλά την επόμενη (όπως το 2012) ή μετά τη δεύτερη εαρινή πανσέληνο (όπως το 2002 και το 2013), αντί της πρώτης Κυριακής μετά την πρώτη εαρινή πανσέληνο, όπως είχε ορίσει η Σύνοδος της Νίκαιας.

Κοινό Πάσχα

Οι Καθολικοί γιορτάζουν το Πάσχα σύμφωνα με τον κανόνα της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου, αλλά η εαρινή ισημερία και η εαρινή πανσέληνος υπολογίζονται σύμφωνα με το νέο Γρηγοριανό Ημερολόγιο, έχοντας λάβει υπόψη και το Μετωνείο σφάλμα. Έτσι, η Γρηγοριανή - Καθολική πανσέληνος είναι πολύ πιο κοντά στην αστρονομική (συχνά συμπίπτει ή απέχει μόνο μια ημέρα) από ό,τι η Ιουλιανή - Ορθόδοξη.

Στον 21ο αιώνα τα όρια εορτασμού του Ορθόδοξου Πάσχα υπολογίζεται ότι είναι από τις 4 Απριλίου το νωρίτερο έως τις 8 Μαΐου το αργότερο. Τα όρια του Καθολικού Πάσχα είναι από τις 22 Μαρτίου το νωρίτερο έως τις 25 Απριλίου το αργότερο. Αυτό σημαίνει ότι οι Καθολικοί δεν θα έχουν ποτέ Πάσχα τον Μάιο και οι Ορθόδοξοι ποτέ Πάσχα τον Μάρτιο.

Από κοινού εορτάζεται το Πάσχα για Ορθόδοξους και Καθολικούς, όταν τόσο η Γρηγοριανή, όσο και η Ιουλιανή - Μετώνεια πασχαλινή πανσέληνος πέσουν από την Κυριακή μέχρι το Σάββατο της ίδιας εβδομάδας (αρκεί να είναι μετά τις 3 Απριλίου και οι δύο πανσέληνοι), οπότε την αμέσως επόμενη Κυριακή είναι το κοινό Πάσχα.

Αυτό συνέβη το 2014, ενώ κοινός θα είναι ο εορτασμός και τα έτη 2017 (στις 16 Απριλίου), 2025 (20 Απριλίου), 2028, 2031, 2034, 2037, 2038, 2041 κ.ο.κ. Συνολικά, κατά τον τρέχοντα αιώνα το Πάσχα θα είναι κοινό 31 έτη, ενώ κάθε επόμενο αιώνα αυτό θα συμβαίνει όλο και πιο σπάνια.

Το τελευταίο κοινό Πάσχα υπολογίζεται ότι θα συμβεί το έτος 2698, καθώς μετά το 2700 -λόγω συσσώρευσης του Μετωνείου σφάλματος- δεν θα μπορούν να συμπίψουν ποτέ την ίδια εβδομάδα η Ιουλιανή και η Γρηγοριανή πανσέληνος.